



DOI <https://doi.org/10.15407/slavicworld2023.22.167>

МУШКЕТИК ЛЕСЯ

докторка філологічних наук, членкиня-кореспондентка НАН України, провідна наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5958-0044>

MUSHKETYK LESIA

a Doctor of Philology, a corresponding member of the National Academy of Sciences of Ukraine, a chief research fellow at the Ukrainian and Foreign Folkloristics Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5958-0044>

Бібліографічний опис:

Мушкетик, Л. (2023) Нові штрихи до творчої силуетки Філарета Колесси [Рецензія]: М. Глушко. Філарет Колесса і Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 224 с., іл. *Слов'янський світ*, 22, 167–173.

Mushketyk, L. (2023) New Touches to the Creative Silhouette of Filaret Kolessa [Review]: Mykhailo HLUSHKO. *Filaret Kolessa and the Shevchenko Scientific Society in Lviv*. Lviv: Ivan Franko Lviv National University, 2023, 224 pp., illustrations. *Slavic World*, 22, 167–173.

НОВІ ШТРИХИ ДО ТВОРЧОЇ СИЛЬВЕТКИ ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ

Не так давно ми відзначали два славні ювілеї на ниві української науки: 2021 року – 150-ліття з дня народження знаного фольклориста, етнолога, музиколога, педагога Філарета Колесси, і зовсім недавно, у кінці 2023 року – 150-річчя від дня

створення першої української незалежної академічної інституції – Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові, яке стало форпостом тогочасної науки і, по суті, першою українською Академією наук. 8 грудня 2023 року в Києві у Великому конференц-залі НАН України відбулася присвячена цій події ювілейна сесія Загальних зборів НАН України, а з 12 по 16 грудня проведено низку заходів по відзначенню річниці, серед них і міжнародну наукову конференцію «150 років НТШ». У час ювілею підсумовано головні досягнення організації, додано чимало нових відомостей про її діяльність загалом і членів зокрема.

Народознавчим студіям в НТШ, одній з його найпродуктивніших Комісій – Етнографічній, присвятив розлогу монографію¹ відомий учений, доктор історичних наук, професор кафедри етнології Львівського національного університету імені Івана Франка Михайло Глушко, який є дійсним членом НТШ імені Шевченка в Україні. А нещодавно він оприлюднив працю про внесок у багатогранну діяльність інституції одного з активних і впливових її членів, відомого ученого-етнолога, фольклориста, музиколога, педагога Філарета Колесси як одну з дієвих і впливових постатей потужного грона вчених НТШ імені Тараса Шевченка.

Здавалося б, про Філарета Колессу досі вже написано чимало, як у минулому, так і в наші часи. Згадаймо, до прикладу, міжнародну наукову конференцію «Восьмі Колессівські читання (до 150-річчя з дня народження Філарета Колесси)», проведену ЛНУ ім. Івана Франка, де прозвучало чимало пізнавальних доповідей. Принагідно зауважу, що ювілей і мене стимулював до виступу на форумі з доповіддю, змістом якої стало зіставлення творчого доробку Філарета Колесси з діяльністю його колеги, ученого-музикознавця, угорця за походженням Бели Бартока, які були знайомі особисто і започаткували цілі напрями у вітчизняній та європейській науці.

Щодо монографії Михайла Глушка, то як свідчить автор у **Вступі**, подібні причини, обставини, а саме ювілей Колес-

си, участь у згадуваній конференції стали для нього поштовхом до укладання праці. Крім того це й потреба докладнішого окреслення силуетки Філарета Колесси, його плідної діяльності у Товаристві. Автор пропонує огляд досліджень про вченого, роблячи акцент на новітній історіографії, це студії М. Козлова, О. Сапеляк, О. Шутак, Г. Сокіл та ін., дає їм власну оцінку, виправляє певні неточності, порушує окремі маловивчені питання. Далі чітко формулює мету свого дослідження, вважаючи співпрацю Колесси з НТШ найменш вивченою сторінкою його діяльності, це: «...тривала і різностороння праця з НТШ у Львові: членство й участь у роботі майже десятка науково-дослідних й адміністративних підрозділів (комісій), ділові стосунки з “головними науковими відділами” (Історично-Філософською і Філологічною секціями) та Відділом (Президією), презентація власних наукових проектів і праць на засіданнях секцій та обговорення в колі колег, організаційна і видавнича робота в Етнографічній комісії тощо. Зазначені та інші невідомі сторінки з історії багатогранної діяльності Філарета Колесси в НТШ у Львові і стануть предметом нашої уваги у цьому монографічному дослідженні» (с. 13–14).

Далі у вступі йдеться про основні джерела написання праці, більшість з яких є архівними, що додає цінності студіям. Серед них Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІА України у Львові), зосібна його 309 фонд, де збережено матеріали НТШ; рукописний відділ Львівської національної бібліотеки ім. В. Стефаника (ДННБ України ім. В. Стефаника); Державний архів Львівської області (ДАЛО). Це також опубліковані джерела – «Хроніка українсько-руського наукового товариства імени Шевченка» (Хроніка НТШ імени Шевченка), а ще розлоге листування Ф. Колесси з колегами по НТШ та однодумцями тощо. Автор дає характеристику використаних матеріалів, розглядає їхнє датування, важливість для дослідження тощо.

У вступі Михайло Степанович описує і структуру своєї праці, обумовлену її історіографічним характером і дослід-

ницькими пріоритетами, таким чином розмежовуючи участь маестро – так він називає вченого – у роботі різних структурних одиниць Товариства (комісій, секцій) і Виділу, а також конкретні види і зміст цієї роботи: з одного боку в Етнографічній комісії, головним тереном його праці, з іншого – в секціях, на засіданнях яких представляли (апробували, обговорювали, рекомендували) головні праці науковця (с. 19). Після вступної частини слідує розділи:

Розділ 1. Філарет Колесса – дієвий член структурних підрозділів та Виділу Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Тут виокремлено підрозділи: 1. Вступ Колесси до НТШ; 2. Філарет Колесса – член науково-дослідних й адміністративних комісій товариства. 3. Участь Філарета Колесси в роботі науково-апробаційних відділів («головних наукових відділів») Товариства. 4. Філарет Колесса – член Виділу НТШ у Львові.

Розділ 2. Наукова, видавнича та організаційна робота Філарета Колесси в НТШ у Львові. Сюди увійшли підрозділи: 1. Етнографічна комісія – головний осередок реалізації творчих задумів Філарета Колесси. 2. Апробація праць Філарета Колесси в «головних наукових відділах» НТШ у Львові. Перший підрозділ своєю чергою розділено на параграфи: 1. 1. Етнографічна комісія й експедиційні дослідження Філарета Колесси та 1. 2. Науково-дослідна видавнича й організаційна діяльність Філарета Колесси в Етнографічній комісії. У кінці вміщено загальні **Висновки**. Позитивною тенденцією у книзі є представлення чітких висновків у кінці кожного розділу та їх підсумування у кінці викладу. Їх основний посыл так сформульовано Михайлом Глушком: «Водночас опрацьовані нами документальні матеріали однозначно підтверджують незаперечну істину: без тривалої і плідної співпраці з першою українською науковою інституцією академічного зразка не було б Філарета Колесси як визначного етномузиколога, етнографа, фольклориста, музикознавця, історика, українського народознавця» (с. 178). Це твердження він унаочнює власними підрахунками на основі архівних даних, називаючи, як він каже,

вважаючи цифру, це щонайменше 486 зібрань різних підрозділів і вищого керівного органу – Виділу, які Колесса відвідав за роки співпраці з НТШ. Далі подано **Список використаних джерел і літератури** і **Додатки**: покажчик імен, покажчик географічних назв, хронологічна таблиця участі Філарета Колесси в засіданнях структурних підрозділів і Виділу Наукового товариства Шевченка у Львові. Таблиця, зроблена за числами і роками, є свідченням копіткої праці професора над огромом паперів і нараховує 486 пунктів. Додатки в цілому додають вагомості праці і полегшують пошукову роботу науковців у майбутньому. Щодо списку літератури, то він містить окремо джерела та літературу. Джерела розділено на неопубліковані, опубліковані та праці Філарета Колесси.

Виклад і опис матеріалу є своєрідним, притаманним лише авторові, як це бачимо і в попередній книзі. Як відомо, антропологічний підхід позиціонує вивчення певної персоналії через різні вияви людської природи – динамічні і статистичні, біологічні і соціальні, особистісні і суспільні, її риси характеру і стосунки з людьми, долучаючи, здавалось би, доволі неординарні джерела і способи подачі відомостей, і таким чином, дозволяючи читачеві скласти власні уявлення, зробити висновки, стимулюючи його подальший інтерес до тематики у світлі розвитку нових відомостей про складну і суперечливу сутність звичайної (незвичайної) людини і самого світу. Зауважимо, до прикладу, як Т. Гундарова у книзі «Леся Українка. Книги Сивілли» (2023) своєрідно простежила вплив хвороби на творчість письменниці, зокрема її санаторійного туризму тощо, що дозволило набагато глибше зрозуміти певні інтенції і грані її таланту, європейський вимір особистості.

Отже, професор з його скрупульозністю і навіть прискіпливістю вибрав шлях розкриття своєї тематики значною мірою через окуляр статистичних даних, документів, протоколів діяльності НТШ, коментуючи їх і простежуючи таким чином діяльність маестро у різних царинах – експедиційній, організаційній, редакційній, науковій, педагогічній, що дозволило

виявити його зацікавлення, преференції, манеру праці, його «кар'єру» в НТШ. І не лише його. Адже таким чином ми багато довідуємося і про саме НТШ, його членів і дописувачів. Власне, подивовує і надзвичайна чіткість, докладність діяльності самого Товариства, зосібна у провадженні документації, фіксації записів, імен, їх збереженості, сумлінності в оформленні матеріалів, проведенні засідань, розгляду праць та потребі їх рекомендації, пошуків можливостей для публікації, проведення експедицій, які планують заздалегідь часто усупереч зовнішніх обставин. Членам Товариства була властива наукова добросовісність, увага до дрібних деталей, чимало нового виявляємо як у творчості таких визначних діячів, членів та очільників НТШ як І. Франко, М. Гнатюк, М. Грушевський, так і маловідомих діячів-аматорів. З певних, так би мовити, математичних викладок, можемо скласти уявлення і про тогочасну обстановку в країні, фінансування науки в Австро-Угорщині, несприятливі обставини для НТШ у часи Першої світової війни, перехід на кореспондентську форму збирання фольклору та етнографії у післявоєнний час у зв'язку з відсутністю коштів та перешкоди з боку Польської держави. І повне припинення роботи в час «советів», яким була потрібна лише контрольована, тенденційна і вихолощена з національного елемента наука.

Книга читається цікаво, дати, цифри й імена згодом складаються, ніби, пазл в цілісну картину, яка дозволяє зрозуміти чимало творчих порухів Колесси, його звичок, працелюбності, преференцій, плодів систематичної праці тощо. До прикладу, бачимо, як за браком часу, мав вибирати між педагогічною і експедиційною діяльністю, скільки праці і часу вкладав у розшифрування музичних валків, як скрупульозно вивчав пропоновані рецензовані видання. Нерідко М. Глушко проводить так би мовити, детективного плану розсліди щодо певних тем чи подій, «тримає інтригу», таким чином зацікавлюючи читача, змушуючи замислитися і, можливо, самому розкрити нез'ясовані нині обставини «слідства», здійснити власні спостереження. Хоча більшість малознаних фактів за-

галом ним виявлено і з'ясовано. Приміром, Михайло Степанович детально розглядає документи про зарахування Колеси в члени Товариства – дати, обставини, рекомендації тощо, далі відслідковує його просування, вибрання дійсним членом, зростання його авторитету та ваги в інституції, вияви на різних теренах діяльності. І все це не просто слова, а підтвержені документально, за роками, свідчення, підрахунки тощо, які є неспростовним фактажем. Добротність дослідження посилює зіставлення досягнень ученого і здобутків інших видатних митців НТШ, що увипуклює постать самого Колеси на тлі доби. Ґрунтовна обізнаність автора з предметом досліджень дозволяє йому здійснити низку уточнень, додатків, коментарів, власних розмислів представлених фактів, додати чимало нового і належно оцінити певне явище чи персоналію з погляду саме сучасних вимог.

Отже, можемо сказати, що монографія М. С. Глушка «Філарет Колеса і Наукове товариство імені Шевченка у Львові» додає чимало нових, маловідомих фактів до різнобічної діяльності і творчого шляху відомого українського ученого Філарета Колеси, дозволяє краще пізнати певні грані його постаті, і водночас ширше знайомить нас з розвоєм, структурою, методами праці, чільними і позаштатними діячами першої наукової інституції в Україні, яка була відроджена в часи незалежності і нині бере активну участь у науковому житті держави.

ПРИМІТКА

¹ Див. про працю: Мушкетик Л. [Рецензія] Глушко М. Народознавчі студії в Науковому товаристві імені Шевченка (1895–2020). Статті та матеріали. Львів, 2022. 664 с. *Народна творчість та етнологія*. 2023. № 1. С. 101–105.

Отримано / Received 14.11.2023

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 14.12.2023